

Wstępne działania analityczne: RAPORT PODSUMOWUJĄCY

I. Lessner Listiakova¹, D. Preece¹, J. Stošić², N. Lisak², J. Troshanska³ & J. Kossewska⁴

METODOLOGIA

Prezentowane w niniejszym raporcie badanie zostało przeprowadzone przez partnerów akademickich w ramach projektu ASD-EAST (Uniwersytet w Zagrzebiu, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Autism Macedonia Blue Firefly oraz Uniwersytet w Northampton) w semestrze zimowym 2018-19.

Badanie obejmowało zebranie danych ilościowych (przy użyciu kwestionariusza oraz jakościowych (w oparciu o wywiady realizowane w grupach fokusowych) od nauczycieli szkół ogólnodostępnych oraz nauczycieli szkół specjalnych. W badaniach uczestniczyło 294 nauczycieli:

- 103 (35%) z Chorwacji,
- 73 (25%) z Macedonii Północnej,
- 118 (40%) z Polski.

147 (47%) to pracownicy szkół ogólnodostępnych, a 157 (53%) pracowało w szkołach specjalnych. Zbiór danych jakościowych obejmuje dane pochodzące z sześciu grup fokusowych. W każdym z uczestniczących w badaniach kraju prowadzono po dwa spotkania fokusowe – jedno dla nauczycieli szkół ogólnodostępnych, a drugie dla nauczycieli szkół specjalnych.

REZULTATY

Wcześniejsze szkolenie

Analiza danych wykazała, że pomiędzy poszczególnymi państwami, jak i pomiędzy nauczycielami pracującymi w różnych typach szkół (specjalne vs ogólnodostępne) istnieją różnice w zakresie udziału nauczycieli w szkoleniach dotyczących ASD, zarówno wstępnych, jak i bardziej zaawansowanych. Ogólnie rzecz ujmując, nauczyciele szkół ogólnodostępnych zostali przeszkoleni w mniejszym stopniu.

Charakterystyka autyzmu

Badani nauczyciele prezentowali szeroki wachlarz poglądów dotyczących charakterystyki autyzmu oraz typowych cech i zachowań z nim związanych. Wskazuje to wyraźnie na potrzebę przeprowadzenia spójnego szkolenia.

Różnice w nastawieniu

Odpowiedzi na pytania dotyczące nastawienia nauczycieli wykazały, że pomiędzy nauczycielami z poszczególnych krajów istnieją różnice w podejściu zarówno do natury autyzmu, jak i specyficznych potrzeb dzieci z ASD oraz ich potencjału rozwojowego. Ujawniły się również statystycznie istotne różnice pomiędzy nauczycielami szkół ogólnodostępnych a nauczycielami szkół specjalnych. Generalnie, nauczyciele szkół ogólnodostępnych częściej wyrażają nieprawdziwe opinie – np. że możliwe jest by dzieci 'wyrosły' z ASD. Częściej też prezentują bardziej pesymistyczne poglądy dotyczące edukacji dzieci z ASD, równocześnie nie doceniając wagi specjalistycznego podejścia.

Wiedza o metodach używanych wobec dzieci z ASD

Analiza danych wykazała, że nauczyciele bardzo nisko oceniają poziom wcześniej odbytych szkoleń – czy też zakres posiadanych kompetencji – w kwestii znajomości jakichkolwiek możliwości wykorzystania specjalistycznych metod. Nauczyciele szkół specjalnych w porównaniu do nauczycieli szkół ogólnodostępnych wykazali nieco wyższy poziom wiedzy i kompetencji w zakresie znajomości specjalistycznych metod, choć również poziom jej był wyjątkowo niski.

Wykorzystanie różnych metod

Pomimo niskiego poziomu przygotowania oraz słabej oceny własnych kompetencji, we wszystkich trzech krajach, zdaniem badanych, wykorzystywano większość z analizowanych specjalistycznych metod. W szkołach specjalnych częściej aniżeli w szkołach ogólnodostępnych używano naukowo udowodnionych metod wobec uczniów z ASD. Natomiast w wielu szkołach ogólnodostępnych nie korzystano z żadnych metod typowych dla ASD. Sugeruje to, że wielu nauczycieli wykorzystuje strategie specyficzne dla ASD albo bez odpowiedniego szkolenia albo z poczuciem niekompetencji własnej.

Pewność siebie nauczycieli

Spośród 22 wymienionych w kwestionariuszu metod tylko wobec dwu badani deklaruowali pewność i profesjonalizm. Nauczyciele edukacji specjalnej ogólnie mieli większe poczucie pewności siebie w pracy z dziećmi z ASD aniżeli nauczyciele szkół ogólnodostępnych. Ponad 50% nauczycieli szkół ogólnodostępnych nie czuło się pewnie w żadnym z 22 obszarów, podczas gdy ponad połowa nauczycieli specjalnych wyraziło pewność w zaledwie sześciu z 22 obszarów. Największą pewność wykazywali nauczyciele z Chorwacji

Potrzeby szkoleniowe nauczycieli

Większość badanych nauczycieli (prawie 90%) stwierdziło, że szkolenia w zakresie ASD byłyby dla nich korzystne. Szkolenie dotyczące zagadnień teoretycznych zidentyfikowano jako najmniej ważne, choć jednak ponad połowa nauczycieli uważa je za adekwatne. Strategie praktyczne, zwłaszcza te odnoszące się specyfiki pracy placówce, w której dany nauczyciel pracuje, uznano za bardzo istotne, podobnie jak supervizja zajęć dydaktycznych oraz poznawanie narzędzi materiałów specjalnych materiałów dydaktycznych. Nauczyciele wyrazili gotowość doskonalenia własnego doświadczenia.

1 University of Northampton, United Kingdom
2 University of Zagreb, Croatia
3 Autism Macedonia Blue Firefly, North Macedonia
4 Pedagogical University of Krakow, Poland

Wyzwania we wspieraniu uczniów z ASD

Wyzwania, jakie nauczyciele - specjaliści napotykają w pracy z dziećmi z ASD są podobne we wszystkich trzech krajach. Zarówno w środowisku szkoły specjalnej, jak i ogólnodostępnej nauczyciele specjaliści mieli poczucie, iż głównym problemem jest radzenie sobie z trudnymi zachowaniami przejawianymi przez uczniów z ASD.

Nauczyciele szkół ogólnodostępnych mieli trudności z dostosowaniem zajęć i otoczenia sali lekcyjnej. Nauczyciele szkół specjalnych za główne wyzwanie w swojej pracy uznali sprostanie złożonym potrzebom swoich uczniów oraz trudności z dostosowaniem fizycznego otoczenia w szkole oraz klasie, tak by wyjść naprzeciw złożonym potrzebom indywidualnym. Bez względu na typ szkoły czy kraj, nauczyciele specjaliści doświadczali trudności w zakresie współpracy z rodzicami oraz w komunikowaniu swoich oczekiwań i zaangażowaniu rodziców w proces edukacyjny. Współpraca z innymi specjalistami również stanowiła wyzwanie.

Nauczyciele specjaliści odczuwali presję wynikającą z dużego obciążenia oraz spoczywającej na nich odpowiedzialności za włączenie uczniów z ASD do klasy ogólnodostępnej. Mieli również poczucie braku wsparcia ze strony innych nauczycieli czy asystentów nauczyciela, co wynikało z ich braku wiedzy i braku zrozumienia.

Nauczyciele specjaliści w otoczeniu szkoły specjalnej wspominali, że komunikacja z lekarzami i psychologami jest niewystarczająca i nie zapewnia im wszystkich niezbędnych informacji dotyczących potrzeb dzieci z ASD.

Potrzeby szkoleniowe nauczycieli specjalistów

Nauczyciele wyrazili potrzebę dalszego szkolenia w zakresie obszarów szczególnej interwencji, głównie pod kątem radzenia sobie z zachowaniami trudnymi, umiejętności komunikacyjnych i społecznych oraz potrzeb sensorycznych dzieci z ASD. Nauczyciele w szkołach ogólnodostępnych chcieliby nauczyć się, w jaki sposób wykorzystywać strategie w klasie, jak dostosować i indywidualizować swoje metody nauczania. Nauczyciele szkół specjalnych wyrazili zainteresowanie metodami, które można wykorzystać w celu zaspokojenia potrzeb uczniów wszystkich ASD. Uczestnicy wszystkich grup fokusowych wyrazili potrzebę poprawy komunikacji oraz współpracy z rodzicami i specjalistami z innych dziedzin.